

יעקב לקובסקי ז"ל

בן דוד וליבע ז"ל

1948 - 1908

יעקב לקובסקי ז"ל

נולד ביום א' בטבת תרס"ט (15.12.1908) בעיר וילקובישי בליטא,
להוריו דוד וליבע.

לקראת עלייתו ארצה שהה בליטא במסגרת של הכשרה לעבודות
חקלאות בארץ ועלה בשנת 1935.

לאחר עלייתו הצטרף למושבה גן יבנה והיה מראשוני מתישביה.

עם התישבותו הצטרף ל"משמרת הגפירים" ונמנה על כוחות

"השוטרים המושבעים" שהיו רשאים לשאת נשק בסמכות המנדט
הבריטי, במטרה להגן על תושבי הישוב.

בהמשך התנדב והיה פעיל בצורה א – ליגאלית גם באירגון ה"הגנה"
שבגן יבנה וכמו כן נטל חלק בכל הפעילויות שבאיזור המושבה
אשר היתה מוקפת לפחות ב- 7 כפרים ערביים.

בחצר ביתו, שהיה הקיצוני שבבתי המושבה (מכיוון דרום מזרח), הוקם
מגדל שמירה שהגן על המושבה מהכיוונים הנ"ל.

בכל התקופה הנ"ל עבד במקביל לכל הפעילויות לפרנסתו בפרדסי הסביבה.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה החלו להגיע ארצה הידיעות על השואה ועל
ועל האיום המוחשי על יהדות אירופה.

כמי שהותיר את הוריו ואת שאר בני משפחתו בליטא, ראה צורך להתנדב גם
לבריגדה היהודית שהוקמה בארץ במסגרת הצבא הבריטי כחיל משלוח שלקח חלק
במלחמת בנות הברית באוייב הנאצי.

יעקב ז"ל התגייס בשנת 1940 ולחם במסגרת הנ"ל במדבר המערבי ולאחר מכן ביוון.
בעקבות התקדמות הצבא הנאצי ונצחונותיו על הצבא הבריטי גם ביוון ולאחר תלאות
הנסיגה, נפל בשבי הנאצי בתאריך ה- 29.04.42, בעיר הנמל קלמטה שביוון, יחד עם
עוד 1350 לוחמים ארץ ישראלים.

במסגרת הנ"ל נפלו בשבי חמישה מתנדבים נוספים מתושבי גן יבנה:

אברהם פירסט ז"ל
אהרון לבקוניה ז"ל
יוסלה בודן ז"ל
אוסו ברגמן ז"ל
אלכסנדר גלנץ ז"ל (מחבר הספר "בכבלי השבי").

יחד עם כל הנופלים בשבי הועבר בדרכים עקלקלות ותוך כדי עינויים קשים, למחנות שבויים בגרמניה, שם הועסק בעבודות פרך במכרות פחם בתנאי כפיה קשים ועינויים למכביר, היה אז עד למותם של רבים מחבריו לנשק ולהרצחו של חבר קרוב ע"י הקלגסים הנאצים עקב נסיונו להשיג תפוח אדמה למאכל.

במסגרת שהותו בשבי הנאצי, לקח חלק, יחד עם שאר חבריו הלוחמים, במאבק על כבודו של הלוחם היהודי הארץ ישראלי שנשבה במדי הצבא הבריטי. זה היה מאבק איתנים על הישרדותם הפיזי של הלוחמים ועל כבודם כיהודים, ונצחונם הושג ללא ספק ע"י עמידתם "בראש מורס" – כדברי יוסף אלמוגי ז"ל, שנמנה על מפקדיהם.

כעבור כ - 3 שנות סבל ועינויים, הצליח להימלט מהשבי. יעקב לקובסקי ז"ל, נע ונד בדרכים עקלקלות ברחבי גרמניה הנאצית ואירופה הכבושה, במסתור ובתחבולות, תוך ניצול שליטתו בשפות רבות ובעיקר בשפה הגרמנית, והצליח בדרך לא דרך לשוב ארצה ולחזור ולהתיישב בגן יבנה.

עם שובו לגן יבנה, חזר לפעילותו ב"הגנה" ונטל חלק בכל פעולותיה להגנת המושבה ודרום הארץ, הברחת נשק למפקדת ההגנה, הסלקתו לשימוש מגיני האיזור, הברחת מעפילים מחופי אשדוד והסמעתם בקרב תושבי האיזור, וכיו"ב. בד בבד עם פעילותו הבטחונית חזר ושיקם את ביתו ובנה במו ידיו לול לגידול אפרוחים ועופות, שפירנס אותו בכבוד.

בשנת 1946 נשא לאשה את בלהה ז"ל לבית הרשוביץ, אשר סייעה בידו בחלק גדול מפעילויותיו הנ"ל ובכלל זה בהעלאת המעפילים. בשנת 1947 נולד בנם היחיד.

ביום י"ט בשבט תש"ח (30.01.48), נטל חלק בפעילותו האחרונה, במסגרת פעולת סיהור אתר ששימש כקן מרצחים לפעילויות הפורעים הערביים כנגד מתישבי גן יבנה באחד מפרדסי האיזור.

מפעולתו האחרונה הנ"ל לא שב עוד לביתו.
יעקב ז"ל הובא למנוחות בבית העלמין הישן בגן יבנה.

ח. נ. צ. ב. ה.

מדינת ישראל

משרד הבטחון

אגף כח אדם

10770 *

שם פרטי

יאקב ז"ל

שם האב

3/3

שם משפחה

לכאבסקי

ת.ז.

בזה ניתנת לך הזכות
לענידת

אות ההתנדבות

י. עמיר

ראש האגף

לי בסיון תשכ"א
(14. 6. 1961)

מ. ארגוב

יו"ר הועדה
לאות ההתנדבות

מדינת ישראל

אנו מעלים בצער את זכרו של

174019 יעקב לקובסקי ז"ל

שנפטר בשעת מילוי תפקידיו ביום

י"ט שבט תש"ח (30.1.1948)

ממשלת ישראל צבא ההגנה לישראל והאומה

העברית ילאו תמיד בגאון ובאהבה את זכר

יעקב אשר קיים תפקידיו בנאמנות בהגנת

המולדת

2.3 - 11
ראש הממשלה

תודת המשפחה נתונה מקרב לב לכל מי שסייע באיסוף המידע אודות

יעקב לקובסקי ז"ל ובמיוחד ל: -

- מר יצחק קוריאנסקי - מגן יבנה
- מר יוסף יעקובי - מרחובות
- מר ירון אנוש - "קול ישראל"
- מר עמנואל פירסט - (בנו של אברהם פירסט ז"ל).
- מר יצחק בן אהרון - קיבוץ גבעת חיים מאוחד.
- מר נרי אבנרי - מנהל ארכיון ההגנה.
- גב' זיוה עופר - מנהלת הספרייה ופינת הזכרון בגן יבנה

תודה מיוחדת לראש מועצת גן יבנה מר שלמה אלקסלסי, על פעילותו לקידום אתרי ההנצחה הנאים וטכסי הזכרון המרשימים, אשר ללא ספק תורמים להכשרה וחינוך דורות נוספים של ממשיכים ראויים.

היו לו עיני תכלת "כמו
שומיים". יעקב
לקובסקי הנער

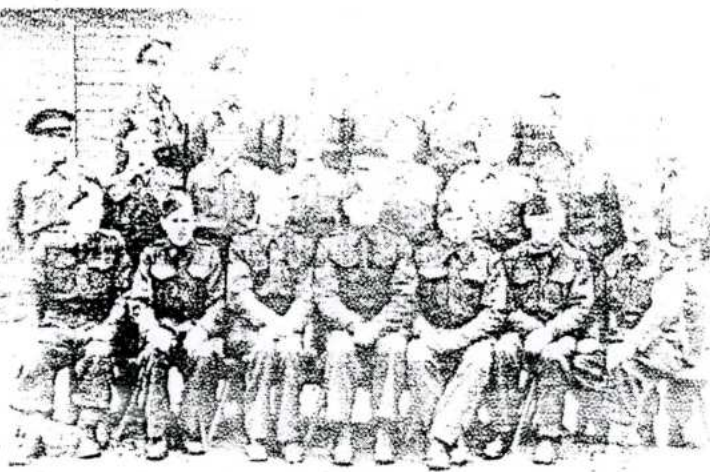

עד גיל 11 לא ידעה ליאת שביט
כי היה לה גם סבא אחר, סבא
יעקב לקובסקי, לוחם עברי שנפל
בהגנה על היישוב גן יבנה. מאז
הגילוי ניסתה יחד עם אביה
לחבר את פאול חייו של יעקב
ולשבור את קשר השתיקה סביב
היתמות והשכול. ביחד הם גילו
כי האיש שלא הכירו הצטרף
לצבא הבריטי, נפל בשבי הנאצי,
ברח מעבודת פרך בכריית פחם
וחצה את אירופה עם מפת
תיירים. עכשיו מחכים האב והבת
להנצחה מכובדת לסב הלוחם ●
סוד הסב הנעלם

האיש שנפל פעמיים

ימי האושר היו קצרים. סבא יעקב וסבתא בלה עם
אבא דוד

מוטור בעל רישיון לשאת נשק ללוחם נגד הנאצים. עם חבריו ליחידה

ליאת שביט

עד גיל 11 לא היה לי מושג שיש לי סבא גיבור מלחמה. היו לי שתי סבתות, סבא חורג אורצה שחיבבתי ואת סבא גרשון שאהבתי מאוד, שמעולם לא כעס או נזף, שירדע לצייר אורנאמנטים בלתי אפשריים ותמיד הפסיד לי בדמקה.

ואז ביום אחד הכל השתנה. זה קרה בדרך חזרה מבית הספר, בגן השעשועים מול ביתם של סבא וסבתא, הבית שבו גרים כיום הורי. "אני יודעת סוד על המשפחה שלך", הכריזה ענת וקסל' באום, חברה וזאת שתמיד ידעה הכל לפני. "איוה סוד?", שאלתי בחשש מה. "אני לא יכולה לספר", היא הודיעה. מובן שלא נדרש יותר מלחץ פיוז מתון כדי לגרום לענת לשחרר את מה שהשתוקקה ממילא לספר לי. "סבא שלך הוא לא הסבא האמיתי שלך", היא אמרה בסוג של חרי' וות ניצחון. "אני יודעת שסבא אורצה הוא סבא חורג", השבתי לה בקור רוח מרומה, כי כבר הרגי שתי שמשוה גדול עומד לנחות עלי, והסתכלתי בחשש לכיוון הבית של סבא וסבתא לנצור רגע אחרון של תמימות. "לא הסבא הזה, הסבא השני", אישרה ענת את חששותי.

התדהמה היתה כל כך גדולה עד שלא ניסיתי אפילו לשמור על פאסון נוכח פניה המרוצות של ענת. שעטתי הביתה עם דמעות בעיניים ותקפתי את אמי: "עד מתי התכוונתם להסתיר ממני? אמא פתחה בסדרת הסברים שאת רובם אינני זוכרת. "לא רצינו לפגוע בסבא גרשון", אמרה אמי "הוי' מזה, חשבתי שכבר ניחשת עם כל השאלות שאת שואלת על המשפחה של אבא". אז זהו, שלא ניחשתי. ידעתי על קיומה של משפחת לקובסקי, שלא היה לי ברור למי בדיוק היא מת' קשרת; אולי היו דמוים כמו תמונות גזורות אצל סבא וסבתא ומצב רוח סגרירי שהיה תוקף את אבא מדי יום וזיכרון, אבל ההפתעה היתה מוחלטת. אחר כך הגיעו השאלות – איך קראו לסבא, איך הוא נהרג, מתי נישאה סבתא בשנית. וככה באופן פתאומי ולא צפוי הפכתי להיות נכדה של סבא גיבור, שנוסעת מדי יום וזיכרון לבית העלמין הישן של גן יבנה, שמנסה לדלות כמה שיותר מידע על האיש הזה בעל עיני התכלת שאפילו אבא לא זכה להכיר, זאת מבלי שסבא גרשון שכל כך אהבתי ירגיש שאני יודעת.

פאול סבא יעקב

הסיפור של סבא יעקב הוא כמו פאול של אלף חלקים כשבידינו מצויים בערך עשרה מהם. מהי תמונות הישנות ניבט גבר יפה תואר, עם מבט חולמני ועיני תכלת שדומה דמיון מפתיע לאחותי הקטנה, עם כפות ידיים יפות שאותן (כך אמי אומרת) אבי ירש כשיד ימין אוחות ביד שמאל. אלה התמונות שלפני השבי, מהתמונות הבודדות שיש בידינו מהתקופה שאחרי השבי – תמונות החי' תונה עם סבתי וסדרת תמונות עם אבי כשנולד – ניבטת דמותו של אדם שנראה מבוגר בהרבה מ' 39 שנותיו. שיער צרוב שמש, פנים מקומטים, למעשה הדבר היחיד שלא השתנה הוא אותן כפות ידיים. משך שנים נמנע אבי מלחקור על אודות סבתי: ההתנבחות לצבא הבריטי, הנפילה בשבי, עבודת הפרך במכרות בגרמניה, הכריחה ממחנה השבויים וכמובן הפעולה שבה סבתי יעקב לקוב' סקי נפל. כל עוד היה סבא גרשון בחיים אבי חש לא בנוח לחקור על אודות אביו האמיתי, והיום כבר אין את מי לשאול. אבי קונה כל ספר, מרפדף בשקיקה בתמונות שבויים במחנות, אולי במק' רה נראה את דמותו של אביו נשקפת באחת מהן. מדי פעם אנחנו מצליחים לצרף עוד חלק לפא' זל העצום, כל פיסת מידע היא אוצר מבחינתנו. אבל ברור לנו שרוב השאלות תישארנה ללא מענה.

יעקב לקובסקי נולד ביום א' בטבת, 15 בדצמבר 1908, בעיירה וילקובישי בליטא להוריו דוד וליבע. במשפחה המשיכילה היו שמונה ילדים, אחד מאחיו שימש כרקטור באוניברסיטת קובנה.

סבא החזיק בטבעת של חבר קרוב ממחנה השבויים בשלויה שנרצח לאחר שניסה להשיג תפוח אדמה למאכל. לאחר שלוש שנים של שהות במחנה סבא הצליח להימלט מהשבי יחד עם חברו לנשק אברהם פירסט. חברו נתפס והוחזר לשבי, אבל סבא הצליח להימלט וחזר איכשהו לארץ בשהוא נעזר בידע שלו בשפות

אחותו היגדה עלתה לארץ באונייה שבה עלתה סבתו, אח נוסף רפאל היגר לאורוגוואי ועלה לארץ בתחילת שנות ה-50. למיטב ידיעתנו כל מי שנשאר בליטא ניספה במלחמת העולם השנייה. לקובסקי למד בגימנסיה העברית של קובנה ושלט בכמה שפות: גרמנית, רוסית, ליטאית ואנגלית. ידיעת השפות, כך אנו משערים, היא שסייעה לו בכריחה ממחנה השבויים. לקובסקי שהה בליטא במסגרת הכשרה לעבודות חקלאיות בארץ ועלה לארץ בשנת 1935. באותיות עבר

בתחילת שנות ה-40, בשנים הראשונות של מלחמת העולם השנייה, החלו להגיע לארץ היריעות על אודות האיום על יהדות אירופה והשמדת היהודים. כמי שהותיר את הוריו ואת שאר בני משפחתו בליטא ראה לקובסקי צורך להתגבר גם לחיל החפרים שהוקם בארץ במסגרת הצבא הבריטי. את ביתו שבגן יבנה השכיר (כך מעיד חוזה שכירות הנמצא בידיו) לרוב מייטלים תמורת לירה 450 מיל לחודש. לקובסקי התגייס כנראה בשנת 1941 ולחם במסגרת זו במדבר המערבי ולאחר מכן ביוון.

בעקבות התקרמות הצבא הנאצי וניצחונותיו על הצבא הבריטי ביוון ולאחר תלאות הנסיגה, נפל לקובסקי בשבי הגרמני ב-29 באפריל 1942 בעיר קלמטה שביוון עם עוד 1,350 לוחמים ארץ ישראלים. הבריטים התייחסו בחשדנות להתגברות היהודית, לכך נוסף גם החשש מנפילת יהודים בשבי הנאצי. מה שהרגיע את פרנסי היישוב בהקשר זה היתה העובדה שלבריטים לא היתה כוונה לשלב את היהודים בחילות הלוחמיים, אלא רק ביחידות הסיוע. האבסורד הגדול היה שיחידות העילית פונו ראשונות מיוון וחילות הסיוע ובהם חיל החפרים נשארו ביוון ונפלו בשבי. השבויים היהודים הועברו למחנות שבויים בשלויה, על גבול גרמניה-פולין, שם הועסק לקובסקי בעבודות פרך במכרות פחם בתנאי כפייה קשים. לקובסקי לא סיפר הרבה על הימים הקשים שם, אבל אנו יודעים שהיה עד למותם של רבים מחבריו לנשק על ידי הנאצים במחנה. סבתו זכרה במיוחד סיפור על חבר קרוב שנרצח עקב ניסיונו להשיג תפוח אדמה למאכל. הטבעת שענד החבר על אצבעו נשמרה על ידי סבתו ונמצאת בידיו עד היום.

כעבור כשלוש שנים של עינויים הצליח לקובסקי להימלט מהשבי יחד עם חברו לנשק אברהם פירסט (אף הוא תושב גן יבנה). פירסט נתפס והוחזר לשבי, אבל סבא הצליח להימלט וחזר איכשהו לארץ. על סיפור הבריחה אנחנו לא יודעים הרבה, אבל מסיפורים שסיפרה סבתו וגם ממפגש שערך אבא לאחרונה עם בנו של פירסט מתברר שהעובדה שלקובסקי סקי דבר שפות רבות, וביניהן גרמנית, וגם המראה ה"לא יהודי" שלו, סייעו לו להגיע לארץ בדרך לא דרך. ממצא מרהים נישל לנו הוא מפה של אירופה בקנה מידה של 1:10,000,000 שבעזרתה ניווט לקובסקי את דרכו חזרה לארץ.

בית האריזה התמוטט

כשחזר לקובסקי לגן יבנה שב לפעילותו בארגון ההגנה ונטל חלק בכל פעולותיו להגנת המושבה ודרום הארץ. הברחת נשק והסלקתו לשימוש להגנת האיזור, הברחת מעפילים מחופי אשדוד והסתרתם בקרב תו

ריות של קידוש לבנה כתבו לו חבריו ל"עבודה" ביום עלותו לארץ בתימונה שנתנו לו למוכרת: "לחבר יקר יעקבו ליום עלותך לארץ, ליום כלות תקופה והתחלת חרשה בחיך, מאחל לך חיים בריאים, ירוחם. אל תשכח להתעמל בשעת הפנאי". המשפט האחרון תמיד משעשע את אבי. מעניין אם לקובסקי זכר להתעמל בין העבודה בפרדסים, לעבודה בלודים, לפעילות ההגנה בלילות.

לאחר שעלה לארץ התיישב במושבה גן יבנה והיה מראשוני מתיישביה, הבית שלו היה הבית הקיבוצי במושבה מכיוון דרום מזרח ולכן בחצר הו הוקם אחד ממגרלי השמירה שהקיפו את היישוב. לפרנסתו עבד בפרדסי הסביבה ובמקביל לעבודתו הצטרף ל"משטרת הגפירים" ונמנה עם כוחות "השוטרים המושבעים" שהיו רשאים לשאת נשק בסמכות המדינה הבריטית. זאת במטרה להגן על תושבי גן יבנה שהיו מוקפים בשבעה כפרים ערביים עוינים שהתנכלו להם חרשות לבקרים. לימים התגבר והיה פעיל בארגון ההגנה שבגן יבנה ונטל חלק בכל פעילות הארגון שבאיזור המושבה. בפעילותו הראשונה גנב לקובסקי מהבריטים את מכונת הירייה הראשונה ששימשה את הארגון באיזור.

נוטר, לוחם ושבוי

"מעטים הם האנשים שזכו להישאר לפליטה ממחנות העבודה הללו, ואשר יכולים לספר את פרשות הזוויות שגילו הגרמנים הנאצים כלפי האסירים והשבויים. מדי יום ביומו היו נבלעים בחשכת המכרות אלפי עובדי כפייה [...] קשים ומרים הם החיים במכרות הפחם, רק חצי מטר אור מפיצה הלהבה הדקה של פנס הכורים, וליותר אין צורך לראות את הדרך, כי ממול עומדים גושי הפחם שעל כל אחד להוציא בכלי חפירה הפרמיטיביים שבידו. לביצוע המלאכה של חפירת הפחם היו יורדים למכרה בעומק של כ-400 מטר, כאשר החום מחניק בגרון ומפריע לנשימה. אין פלא כי רובם ככולם של עובדי הכפייה לא החזיקו מעמד זמן רב, ואנשים נפלו כזבובים, פשוט התעלפו ואיבדו את ההכרה תוך זמן קצר ביותר [...] הגרמנים ידעו להפעיל אמצעי דיכוי והטלת אימים על האנשים ולנצל את כל חולשות האדם. הם למדו כי הרעב והעינויים בכוחם לשבור גם את האיש הכי חזק [...] המסתכל בעיניו של הכורה השבוי הבחין מיד כי ניטל ממנו זיק האור, הכל שחור, הכל מרוכז בפחם, השיעול והרוק הוא שחור, ואפילו הדמעות בעיניו התערבבו בצבע שחור. השבוי הכורה לא זועק ולא מתלונן [...] אולם בגופו השבור והרצוצן עוברת בכל זאת מן כמיהה להשתחרר מפורענות זו"

(מתוך "המאבק בבבלי השבוי", מאת אלכסנדר גל-נץ, ניצול מחנה שבויים ותושב גן יבנה)

שבי הארץ הוותיקים. כך בכר עם פעילותו הביטחונית חזר ושיקם לקובי סקי את ביתו. בכספי הפיצויים שקיבל מהממשל הבריטי לצורכי שיקום הקים לול ומדגרה ("בית אימון", בלשונה של סבתי) שאותם תכנן ובנה במו ידיו והם פרנסו אותו בכבוד. פיסת פאזל מפתיעה התגלתה לנו בכנס של ותיקי גן יבנה שנערך לאחרונה, מסתבר שלקובסקי היה נשוי לאשה אחרת, יפה, לפני שנישא לסבתי. כשחזר מהשבי בגרמניה נודע לו שאשתו לא היתה נאמנה לו.

לאחר שעלה לארץ התיישב סבא במושבה גן יבנה והיה מראשוני מתיישביה. בחצר ביתו הוקם אחד ממגדלי השמירה שהקיפו את היישוב. לפרנסתו עבד בפרדסי הסביבה ובמקביל לעבודתו הצטרף ל"משטרת הגפירים" ונמנה עם כוחות "השוטרים המושבעים" שהיו רשאים לשאת נשק בסמכות המנדט הבריטי

החבר יקרי נעים
יוסף אברהם חולד
יוסף בן-צור גולדס
אברהם חיים חזיה חזיה
חיים חיים חזיה
אלה אנשי המושבה גן יבנה

אל תשכח להחזיק בשעת המנוח. ברכה מחבר

חקופת הכשרה. לקראת העלייה לארץ ישראל

בשנת 1946 נשא את סבתי בלהו לבית הרשוביץ שסייעה לו, כך סיפרה, בהחבאת נשק ובהעלאת מעפילים. ב־20 באוגוסט 1947 נולד אבי דוד הקרוי על שמו של סבו. כשכרעה סבתי ללדת סבא היה עסוק בדיוק בפעילות ההגנה ולפיכך אכרשה, שהיה נשוי להינדה אחותו של לקובסקי, הגיע בזמן ולקח אותה לבית היולדות ברחובות. סבתי נהגה לספר על לקובסקי שהיה קנאי מאוד לעבודה עברית. מדי יום עברו ליד ביתם ערבים עם עגלות עמוסות ירקות ופירות משוברים שסבא אסר עליה לקנות ודרש ממנה לרכוש רק סחורה עברית. עוד סיפרה סבתי שכאשר היה חוזר הביתה בערב עיף מהעבודה הוא שימש כמו תורגמן האזורי, ולכן היה יושב וכותב עבור תושבי המושבה מכתבים בשפות שונות. היו לו עיני תכלת כמו "שומיים", תיארה אותו סבתי כמו בטאה הליטאי.

בשבת תש"ח הגיעו למפקדת ההגנה ידיעות מודיעיניות על אודות הכנות של כנופיות פורעים ערבים להתנכל לתושבי גן יבנה. לקובסקי יצא במסגרת כוח של ההגנה להשמדת בית אריוה נטוש בפרדס זינגר בקרבת המושבה, שאמור היה לשמש מקום מסתור לפורעים. מכיוון שלא רצו לבזבז חומר נפץ יקר ונוזקו לזומרי הגלם של בית האריוה, הם פירקו את המבנה במו ידיהם. המבנה קרס על לקובסקי והרגו, הוא היה בן 39 במותו. כל שאר משתתפי הפעולה ניצלו. לאחרונה שוחח אבי עם יוסי שפירא, אחד ממשתתפי הפעולה שהיה אז בן 17 ואיבר בה את רגלו.

שפירא לא שש לרונ במאורעות העבר. "אני לא מבין מדוע נזכרים דווקא עכשיו לדבר על מה שהיה", אמר לאבי.

כשלקובסקי נפל סבתי עזבה את גן יבנה ונדרה במשך שנה שנתיים עם אבי שהיה בן חמישה חודשים בין קרובי משפחה בכרוז וברמת גן, וזמן מה גרו ברחוב התבור בתל אביב. בתקופה זו פגשה סבתי את סבא גרשון, למען הדיוק היא הכירה אותו עוד קודם לכן, משום שכמו יתר העולים נהגו גם העולים מליטא להתרועע בצוותא, אבל אז לא עורר בה סבא גרשון עניין. כשהתאלמנה המצב היה שונה. אבי נהג לקרוא "אבא" לכל איש ברחוב וסבא גרשון גילה כלפיו מיד רגש אבהי. כשאבי היה בן שלוש עברו לשכונת רמת החי"ל (חטיבה יהודית לוחמת) בתל אביב, שכונה שנבנתה עבור יוצאי הבריגדה היהודית. סבתא ויתרה על הקצבה שהגיעה לה ממשרד הביטחון ונישאה לסבא גרשון כדי שיהיו לבנה משי פחה ואבא.

נאמנות לאבא גרשון

מסגרות התמיכה הפועלות כיום לסיוע למשפחות שכולות והעידוד לשוחח ולשתף יוצרות קושי לרמיין עד כמה היתה המציאות פעם שונה וכיצד סביב השכול האישי-נוצר קשר של שתיקה. קל וחומר במקרה של נישואים שניים.

אבי ידע שגר בעברו בגן יבנה, אבל למעשה אסור היה לו לדעת את האמת, פעם בשנה הם נהגו לנסוע לבקר במושבה אצל שכנים שסבתא שמרה איתם על קשר. ביום הזיכרון מדי שנה היתה מגיעה איגרת ממש"ר הביטחון ואבי הניח שהיה לו אח שנפל והרחיק הכל. בגיל עשר, שנה לפני שנודעה לאבי האמת באופן רשמי, אמר לו חבר מהשכונה: "גם אבא שלך נהרג במלחמה, לא?". החבר שכלל לא התכוון להקניט חטף מאבי מכות נמרצות. הוא סירב להאמין לו.

את הרגע שבו נודעה לאבי האמת על אביו הוא זוכר כאילו היה היום, גם הוא, כמוני, היה בן 11. "אותו יום הייתי חולה ונעדרתי מבית הספר. המורה יעל שהיתה מורה אהובה ונערצת באה לבקר אותי. זה היה מאורע מרגש ויר" צא דופן, סבתא השאירה אותנו לבד והלכה לחנות המשפחה תחת שהיתה צמודה לבית. ואז בלי הקדמות אמרה לי המורה יעל: 'דע לך שאביך זה אינו אביך האמיתי. אביך האמיתי נפל במלחמת השחרור', כך בצורה ישירה ולאקראית. אחרי שחטפתי את הלים חיי שיקרתי לה ואמרתי לה שכבר ידעתי כי קיבלנו מכתבים ממשרד הביטחון. אבל שאלתי אותה איך קראו לו. המורה יעל צעקה לסבתא לחי נות, וסבתא השיבה 'יעקב'."

זה לא היה מזור לקבל בשורה כזו מהמורה? "סבתא ידעה שלא תהיה מסוגלת לספר לי בעצמה, אם סבתא, בתוך שרשרת הטעויות של ההתמודדות עם העניין, עשתה דבר אחד נכון זה ללא ספק הבחירה במורה יעל כאדם המתאים לבשר לי. אחר כך כבר ביקשתי מסבתא אי נפורמציה, אבל היא לא ידעה הרבה. היא סיפרה מה שידעה והראתה לי תמונות. לא יכולתי אז לתחקר אנשים על סבא יעקב ולברוק מספריות כי ראיתי בזה בגידה בסבא גרשון שאהב אותי ואהבתי אותו."

היו לו עיני תכלת "כמו
שומיים". יעקב
לקובסקי הנער

עד גיל 11 לא ידעה ליאת שביט
כי היה לה גם סבא אחר, סבא
יעקב לקובסקי, לוחם עברי שנפל
בהגנה על היישוב גן יבנה. מאז
הגילוי ניסתה יחד עם אביה
לחבר את פאזל חייו של יעקב
ולשבור את קשר השתיקה סביב
היתמות והשכול. ביחד הם גילו
כי האיש שלא הכירו הצטרף
לצבא הבריטי, נפל בשבי הנאצי,
ברח מעבודת פרך בכריית פחם
וחצה את אירופה עם מפת
תיירים. עכשיו מחכים האב והבת
להנצחה מכובדת לסב הלוחם ●
סוד הסב הנעלם

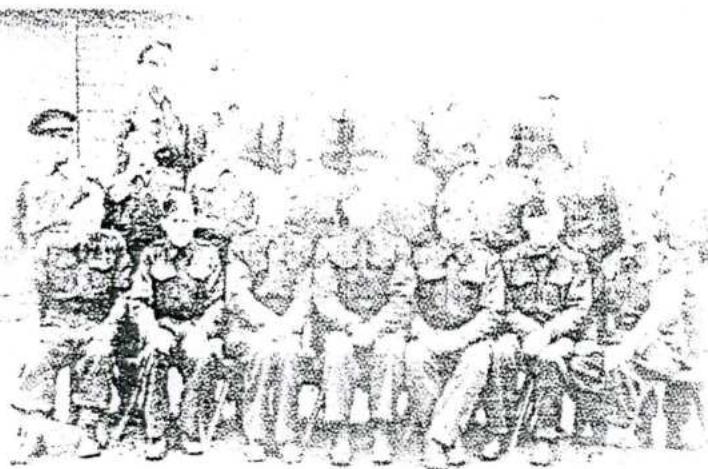
האיש שנפל
פעמיים

2

2

ימי האושר היו קצרים. סבא יעקב וסבתא בלה עם
אבא דוד

מנוטר בעל רישיון לשאת נשק ללוחם נגד הנאצים. עם חבריו ליחידה

ליאת שביט

עד גיל 11 לא היה לי מושג שיש לי סבא גיבור מלחמה. היו לי שתי סבתות, סבא חורג אורצה שחיכבתי ואת סבא גרשון שאהבתי מאוד, שמעולם לא כעס או נזף, שירע לצייר אורנאמנטים בלתי אפשריים ותמיד הפסיד לי בדמקה.

ואז ביום אחד הכל השתנה. זה קרה בדרך חזרה מבית הספר, בגן השעשועים מול ביתם של סבא וסבתא, הבית שבו גרים כיום הורי. "אני יודעת סוד על המשפחה שלך", הכריזה ענת וקסל-באום, חברה וזאת שתמיד ידעה הכל לפני. "איזה סוד?", שאלתי בחשש מה. "אני לא יכולה לספר", היא הודיעה. מובן שלא נדרש יותר מלחץ פיוז מתון כדי לגרום לענת לשחרר את מה שהשתוקקה ממילא לספר לי. "סבא שלך הוא לא הסבא האמיתי שלך", היא אמרה בסוג של חדר-וות ניצחון. "אני יודעת שסבא אורצה הוא סבא חורג", השבתי לה בקור רוח מרומה, כי כבר הרגתי שתי שמשוה גדול עומד לנחות עלי, והסתכלתי בחשש לכיוון הבית של סבא וסבתא לנצור דגע אחרון של תמימות. "לא הסבא הזה, הסבא השני", אישרה ענת את חששותי.

התדהמה היתה כל כך גדולה עד שלא ניסיתי אפילו לשמור על פאסון נוכח פניה המרוצות של ענת. שעטתי הביתה עם רמעות בעיניים ותקפתי את אמיו: "עד מתי התכוונתם להסתיר ממני?". אמא פתחה בסדרת הסברים שאת רובם אינני זוכרת. "לא רצינו לפגוע בסבא גרשון", אמרה אמא "חורף מזה, חשבת שכבר ניחשת עם כל השאלות שאת שואלת על המשפחה של אבא". או זהו, שלא ניחשתי. ידעתי על קיומה של משפחת לקובסקי, שלא היה לי ברור למי בדיוק היא מת-קשרת; אולי היו רמזים כמו תמונות גזורות אצל סבא וסבתא ומצב רוח סגרירי שהיה תוקף את אבא מדי יום ויכרון, אבל ההפתעה היתה מוחלטת. אחר כך הגיעו השאלות – איך קראו לסבא, איך הוא נהרג, מתי נישאה סבתא בשנית. וככה באופן פתאומי ולא צפוי הפכתי להיות נכדה של סבא גיבור, שנוסעת מדי יום ויכרון לבית העלמין הישן של גן יבנה, שמנסה לדלות כמה שיותר מידע על האיש היה בעל עיני התכלת שאפילו אבא לא זכה להכיר, ואת מבלי שסבא גרשון שכל כך אהבתי ירגיש שאני יודעת.

פאול סבא יעקב

הסיפור של סבא יעקב הוא כמו פאול של אלף חלקים כשבדינו מצויים בערך עשרה מהם. מהי תמונות הישנות ניבט גבר יפה תואר, עם מבט תולמני ועיני תכלת שדומה דמיון מפתיע לאחותי הקטנה, עם כפות ידיים יפות שאותן (כך אמי אומרת) אבי ירש כשיד ימין אוחות ביד שמאל. אלה התמונות שלפני השבי, מהתמונות הבודדות שיש בידינו מהתקופה שאחרי השבי – תמונות החי-תונה עם סבתי וסדרת תמונות עם אבי כשנולד – ניבטת רמותו של אדם שנראה מבוגר בהרבה מ-39 שנותיו. שיער צרוב שמש, פנים מקומטים, למעשה הרבר היחיד שלא השתנה הוא אותן כפות ידיים. משך שנים נמנע אבי מלחקור על אודות סביו: ההתנבחות לצבא הבריטי, הנפילה בשבי, עבודת הפרך במכרות בגרמניה, הכריחה ממחנה השבויים וכמוכן הפעולה שבה סביו יעקב לקוב-סקי נפל. כל עוד היה סבא גרשון בחיים אבי חש לא בנוח לחקור על אודות אביו האמיתי, והיום כבר אין את מי לשאול. אבי קונה כל ספר, מרפרף בשקיקה בתמונות שבויים במחנות, אולי במקרה נראה את דמותו של אביו נשקפת באחת מהן. מדי פעם אנחנו מצליחים לצרף עוד חלק לפא-ול העצום, כל פיסת מידע היא אוצר מבחינתנו. אבל ברור לנו שרוב השאלות תישארנה ללא מענה.

יעקב לקובסקי נולד ביום א' בטבת, 15 בדצמבר 1908, בעיירה וילקובישי בליטא להוריו דוד וליבע. במשפחה המשכילה היו שמונה ילדים, אחד מאחיו שימש כרקטור באוניברסיטת קובנה.

סבא החזיק בטבעת של חבר קרוב ממחנה השבויים בשלויה שנרצח לאחר שניסה להשיג תפוח אדמה למאכל. לאחר שלוש שנים של שהות במחנה סבא הצליח להימלט מהשבי יחד עם חברו לנשק אברהם פירסט. חברו נתפס והוחזר לשבי, אבל סבא הצליח להימלט וחזר איכשהו לארץ כשהוא נעזר בידע שלו בשפות

אחת הניגודים עלתה לארץ באונייה שבה עלתה סבתי, אח נוסף רפאל היגר לאורוגוואי ועלה לארץ בתחילת שנות ה-50. למיטב ידיעתנו כל מי שנשאר בליטא ניספה במלחמת העולם השנייה. לקובסקי למד בגימנסיה העברית של קובנה ושלט בכמה שפות: גרמנית, רוסית, ליטאית ואנגלית. ידיעת השפות, כך אנו משערים, היא שסייעה לו בכריזה ממחנה השבויים. לקובסקי שהה בליטא במסגרת הכשרה לעבודות חקלאיות בארץ ועלה לארץ בשנת 1935. באותיות עבריות

בתחילת שנות ה-40, בשנים הראשונות של מלחמת העולם השנייה, החלו להגיע לארץ הידיעות על אודות האיום על יהדות אירופה והשמדת היהודים. כמי שהותיר את הוריו ואת שאר בני משפחתו בליטא ראה לקובסקי צורך להתגבר גם לחיל החפריים שהוקם בארץ במסגרת הצבא הבריטי. את ביתו שבגן יבנה השכיר (כך מעיד חוזה שכירות הנמצא בידניו) לרב מייטליס תמורת לירה ו-450 מיל לחודש. לקובסקי התגייס כנראה בשנת 1941 ולחם במסגרת זו במדבר המערבי ולאחר מכן ביוון.

בעקבות התקרבות הצבא הנאצי וניצחונותיו על הצבא הבריטי ביוון ולאחר תלאות הנסיגה, נפל לקובסקי בשבי הגרמני ב-29 באפריל 1942 בעיר קלמטה שביוון עם עוד 1,350 לוחמים ארצי-ישראליים. הבריטים התייחסו בחשדנות להתגברות היהודית, לכך נוסף גם החשש מנפילת יהודים בשבי הנאצי. מה שהרגיע את פרנסי היישוב בהקשר זה היתה העובדה שלבריטים לא היתה כוונה לשלב את היהודים בחילות הלוחים, אלא רק ביחידות הסיוע. האבסורד הגדול היה שיחידות העילית פונו ראשונות מיוון וחילות הסיוע ובהם חיל החפריים נשארו ביוון ונפלו בשבי. השבויים היהודים הועברו למחנות שבויים בשלויה, על גבול גרמניה-פולין, שם הועסק לקובסקי בעבודות פרך במכרות פחם בתנאי כפייה קשים. לקובסקי לא סיפר הרבה על הימים הקשים שם, אבל אנו יודעים שהיה עד למותם של רבים מחבריו לנשק על ידי הנאצים במחנה. סבתי זכרה במיוחד סיפור על חבר קרוב שנרצח עקב ניסיונו להשיג תפוח אדמה למאכל. הטבעת שענדה החבר על אצבעו נשמרה על ידי סבי ונמצאת בידניו עד היום.

כעבור כשלוש שנים של עינויים הצליח לקובסקי להימלט מהשבי יחד עם חברו לנשק אברהם פירסט (אף הוא תושב גן יבנה). פירסט נתפס והוחזר לשבי, אבל סבא הצליח להימלט וחזר איכשהו לארץ. על סיפור הבריחה אנחנו לא יודעים הרבה, אבל מסיפורים שסיפרה סבתי וגם ממפגש שערך אבא לאחרונה עם בנו של פירסט מתברר שהעובדה שלקובסקי דבר שפות רבות, וביניהן גרמנית, וגם המראה ה"לא יהודי" שלו, סייעו לו להגיע לארץ בדרך לא רדך. ממצא מדהים שיש לנו הוא מפה של אירופה בקנה מידה של 1:10,000,000 שבעזרתה ניווט לקובסקי את דרכו חזרה לארץ.

בית הארייה התמוטט

כשחזר לקובסקי לגן יבנה שב לפעילותו בארגון ההגנה ונטל חלק בכל פעולותיו להגנת המושבה ודרום הארץ: הברחת נשק והסלקתו לשימוש להגנת האיזור, הברחת מעפילים מחופי אשדוד והסתרתם בקרב תור

ריות של קידוש לבנה כתבו לו חבריו ל"עבודה" ביום עלותו לארץ בתמונה שנתנו לו למוכרת: "לחבר יקר יעקב! ליום עלותך לארץ, ליום כלות תקופה והתחלת חרשה בחייך, מאחל לך חיים בריאים, ירוחם. אל תשכח להתעמל בשעת הפנאי". המשפט האחרון תמיד משעשע את אבי. מעניין אם לקובסקי זכר להתעמל בין העבודה בפרדסים, לעבודה בלוחים, לפעילות ההגנה בלילות.

לאחר שעלה לארץ התיישב במושבה גן יבנה והיה מראשוני מתיישביה, הבית שלו היה הבית הקיבוצי במושבה מכיוון דרום ולכן בחצר רוקם אחד ממגדלי השמירה שהקיפו את היישוב. לפרנסתו עבד בפרדסי הסביבה ובמקביל לעבודתו הצטרף ל"משטרת הגפירים" ונמנה עם כוחות "השוטרים המושבעים" שהיו רשאים לשאת נשק בסמכות המדינה הבריטית. זאת במטרה להגן על תושבי גן יבנה שהיו מוקפים בשבעה כפרים ערביים עוינים שהתנכלו להם חרשות לבקרים. לימים התגבר והיה פעיל בארגון ההגנה שבגן יבנה ונטל חלק בכל פעילויות הארגון שבאיזור המושבה. בפעילותו הראשונה גנב לקובסקי מהבריטים את מכונת הירייה הראשונה ששימשה את הארגון באיזור.

נוטר, לוחם ושבוי

"מעטים הם האנשים שזכו להישאר לפליטה ממחנות העבודה הללו, ואשר יכולים לספר את פרשות הזוועות שגילו הגרמנים הנאצים כלפי האסירים והשבויים. מדי יום ביומו היו נבלעים בחשכת המכרות אלפי עובדי כפייה [...] קשים ומרים הם החיים במכרות הפחם, רק חצי מטר אור מפיצה הלהבה הדקה של פנס הכורים, וליותר אין צורך לראות את הדרך, כי ממול עומדים גושי הפחם שעל כל אחד להוציא בכלי חפירה הפרימיטיביים שבידו. לביצוע המלאכה של חפירת הפחם היו יורדים למכרה בעומק של כ-400 מטר, כאשר החום מחניק בגרון ומפריע לנשימה. אין פלא כי רובם ככולם של עובדי הכפייה לא החזיקו מעמד זמן רב, ואנשים נפלו כזבובים, פשוט התעלפו ואיבדו את ההכרה תוך זמן קצר ביותר [...] הגרמנים ידעו להפעיל אמצעי דיכוי והטלת אימים על האנשים ולנצל את כל חולשות האדם. הם למדו כי הרעב והעינויים בכוחם לשבור גם את האיש הכי חזק [...] המסתכל בעינו של הכורה השבוי הבחין מיד כי ניטל ממנו זיק האור, הכל שחור, הכל מרוכז בפחם, השיעול והרוק הוא שחור, ואפילו הדמעות בעיניו התערבבו בצבע שחור. השבוי הכורה לא זועק ולא מתלונן [...] אולם בגופו השבור והרצוף עוברת בכל זאת מן כמיהה להשתחרר מפורענות זו"

(מתוך "המאבק בבבלי השבוי", מאת אלכסנדר גלי-נין, ניצול מחנה שבויים ותושב גן יבנה)

שבי הארץ הוותיקים. בר בכר עם פעילותו הביטחונית חזר ושיקם לקובי סקי את ביתו. בכספי הפיצויים שקיבל מהממשל הבריטי לצורכי שיקום הקים לול ומדרגה ("בית אימון", בלשונה של סכתי) שאותם תכנן ובנה כמו יריו והם פרנסו אותו בכבוד. פיסת פאזל מפתיעה התגלתה לנו בכנס של ותיקי גן יבנה שנערך לאחרונה, מסתבר שלקובסקי היה נשוי לאשה אחרת, יפה, לפני שנישא לסכתי. כשחזר מהשבי בגרמניה נודע לו שאשתו לא היתה נאמנה לו.

בשנת 1946 נשא את סבתי בלהה לבית הרשוביץ שסייעה לו, כך סיפרה, בהחבאת נשק ובהעלאת מעפילים. ב־20 באוגוסט 1947 נולד אבי רוד הקרוי על שמו של סבו. כשכרעה סבתי ללדת סבא היה עסוק בריוק בפעילות ההגנה ולפיכך אברשה, שהיה נשוי להינדה אחותו של לקובס־קי, הגיע בזמן ולקח אותה לבית היולדות ברחובות.

סבתי נתגה לספר על לקובסקי שהיה קנאי מאוד לעבודה עברית. מרי יום עברו ליד ביתם ערבים עם עגלות עמוסות ירקות ופירות משובחים שסבא אסר עליה לקנות ודרש ממנה לרכוש רק סחורה עברית. עוד סיפרה סבתי שכאשר היה חוזר הביתה בערב עייף מהעבודה הוא שימש כמ־תורגמן האזורי, ולכן היה יושב וכותב עבור תושבי המושבה מכתבים במספות שינות. היו לו עיני תכלת כמו "שומיים", תיארה אותו סבתי כמ־טאה הליטאי.

בשבת ת"ש"ה הגיעו למפקדת ההגנה ידיעות מורעניות על אודות הכנות של כנופיות פורעים ערבים להתנכל לתושבי גן יבנה. לקובסקי יצא במסגרת כוח של ההגנה להשמדת בית אריוה נוש כפרדס וינגד בקרבת המושבה, שאמור היה לשמש מקום מסתור לפורעים. מכיוון שלא רצו לכוון חומר נפץ יקר וזקוק לזומרי הגלם של בית האריוה, הם פיר"קו את המבנה כמו ידיהם. המבנה קרס על לקובסקי וחרגו, הוא היה בן 39 במותו. כל שאר משתתפי הפעולה ניצלו. לאחרונה שוחח אבי עם יוסי שפירא, אחד ממשתתפי הפעולד שהיה אז בן 17 ואיבד בה את רגלו.

שפירא לא שש לרדן במאורעות העבר. "אני לא מבין מדוע נזכרים דווקא עכשיו לרבר על מה שהיה", אמר לאבי.

כשלקובסקי נפל סבתי עזבה את גן יבנה ונדרה במשך שנה שנתיים עם אבי שהיה בן חמישה חודשים בין קרובי משפחה בכרכור וברמת גן, וזמן מה גרו ברחוב התבור בתל אביב. בתקופה זו פגשה סבתי את סבא גרשון, למען הדיוק היא הכירה אותו עוד קודם לכן, משום שכמו יתר העולים נהגו גם העולים מליטא להתרועע בצוותא, אבל אז לא עורר בה סבא גרשון עניין. כשהתאלמנה המצב היה שונה. אבי נהג לקרוא "אבא" לכל איש ברחוב וסבא גרשון גילה כלפיו מיד רגש אבהי. כשאבי היה בן שלוש עברו לשכונת רמת החי"ל (חסיבה יהודית לוחמת) בתל אביב, שכונה שנבנתה עבור יוצאי הבריגדה היהודית. סבא ויתרה על הקצבה שהגיעה לה ממשרד הביטחון ונישאה לסבא גרשון כדי שיהיו לבנה משי פחה ואבא.

נאמנות לאבא גרשון

מסגרות התמיכה הפועלות כיום לסיוע למשפחות שכולות והעידוד לשוחח ולשתף יוצרות קושי לרמין עד כמה היתה המציאות פעם שונה וכיצד כיום השכול האישי נוצר קשר של שתיקה, קל וחומר במקרה של נישואים שניים.

אבי ידע שגד בעברו בגן יבנה, אבל למעשה אסור היה לו לדעת את האמת, פעם בשנה הם נהגו לנסוע לבקר במושבם אצל שכנים שסבתא שמרה איתם על קשר. ביום הויכרון מדי שנה היתה מגיעה איגרת ממש"רר הביטחון ואבי הנחיש שהיה לו אח שנפל והרחיק הכל. בגיל עשר, שנה לפני שנודעה לאבי האמת באופן רשמי, אמר לו חבר מהשכונה: "גם אבא שלך נהרג במלחמה, לא?". החבר שכלל לא התכוון להקניט חטף מאבי מכות נמרצות. הוא סירב להאמין לו.

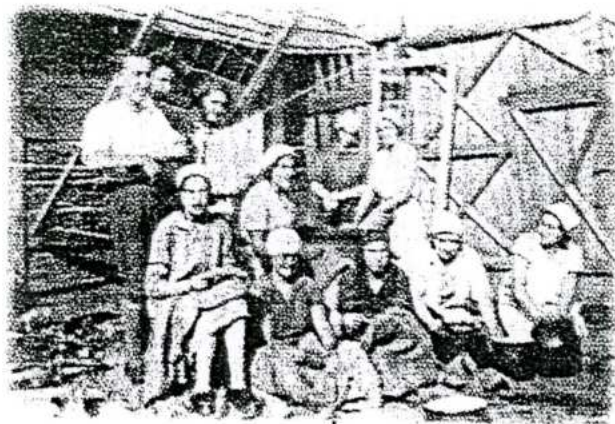
את הדגש שבו נודעה לאבי האמת על אביו הוא זוכר
האילו היה היום, גם הוא, כמוני, היה בן 11. "אותו יום היי"
תי חולה ונעדרתי מבית הספר. המורה יעל שהייתה מורה
אהובה ונעדרת באה לבקר אותי. זה היה מאורע מרגש ויו"
צא ריפו, סבתא השאירה אותנו לבד והלכה לחנות המשפח"
תית שהייתה צמודה לבית. ואז בלי הקדמות אמרה לי
המורה יעל: 'דע לך שאביך זה אינו אביך האמיתי. אביך
האמיתי נפל במלחמת השחרור', כך בצורה ישירה ולאקר"
נית. אחרי שחטפתי את הלם חיי שיקרתי לה ואמרתי לה
שכבר ידעתי כי קיבלנו מכתבים ממשרד הביטחון. אבל
שאלתי אותה איך קראו לו. המורה יעל צעקה לסבתא לח"
נות, וסבתא השיבה 'יעקב'."

זה לא היה מזורז לקבל בשורה כזו מהמורה?
 "סבא ידעה שלא תהיה מסוגלת לספר לי בעצמה, אם
 סבתא, בתוך שרשרת הטעויות של ההתמודדות עם העניין,
 עשתה דבר אחד נכון זה ללא ספק הבחירה במורה יעל
 כאדם המתאים לבשר לי. אחר כך כבר ביקשתי מסבתא איי
 נפורמציה, אבל היא לא ידעה הרבה. היא סיפרה מה שידעה
 והראתה לי תמונות. לא יכולתי או לתחקר אנשים על סבא
 יעקב ולברוק בספריות כי ראיתי בזה בגידה בסבא גרשון
 שאהב אותי ואהבתי אותו."

לאחר שעלה לארץ התיישב סבא
במושבה גן יבנה והיה מראשוני
מתיישיביה. בחצר ביתו הוקם אחד
ממגדלי השמירה שהקימו את
היישוב. לפרנסתו עבד בפרדסי
הסביבה ובמקביל לעבודתו
הצטרף ל"משטרת הגפירים"
ונמנה עם כוחות "השוטרים
המושבעים" שהיו רשאים לשאת
נשק בסמכות המנדט הבריטי

אברהם יצחק ויהודה
 חתם ביום ח' אלול
 שנת ה'תק"ל
 אברהם יצחק ויהודה
 חתם ביום ח' אלול
 שנת ה'תק"ל

אל תשכח להתעמל בשעת הפנאי. ברכה מחבר

תקופת הכשרה. לקראת העלייה לארץ ישראל

חבר הילדות הקרוב של אבי היה מוטק, שגר בבית הרו משפחתי של הורי, אמו מתגוררת שם עד היום. גם אביו נפל במלחמת השחרור ואמו 'נישאה שוב'. "על הכל דיברנו בינינו", אומר אבי, "אבל אף פעם לא על זה. זה היה כמו סוד אפל. גם היום אין לי אומץ לדבר איתו על זה".

שיחות דמיוניות עם אבא

איך זה היה עבודך לגדול עם אב חורג כשכבר ידעת את האמת על סבא יעקב?

"סבא גרשון אהב אותי כמו בן אמיתי וחששתי מאוד לפגוע בו. אבל למעשה הוא היה אנטייתו לסבא יעקב. הוא לא שירת במסגרת צבאית כי היה מבוגר מדי, הוא אמנם עבר קשה אבל במקצועות עירוניים ומשמיות. סבא יעקב היה אדם משכיל, גיבור מלחמה בעל ירי וזהב, ביליתי שעות רבות בשיחות דמיוניות איתו. אבל למשל לבית הקברות שבגן יבנה עליתי לראשונה רק בגיל 19".

איך הגיבה הסביבה לכך שאתה יתום מלחמה?

"לו הייתי ילד חלשלוש, ודאי היו משתמשים בזה יותר כאמצעי נידוח, אבל למולי הייתי מאוד מקובל, הליצן של הכיתה. היה לי קשה להיחבר עם סוד אפל שצריך פתאום להסתיר. אני זוכר את טקס יום הזיכרון הראשון שנערך בבית הספר לאחר שגורע לי על אודות אבא, היתה לי תחושה שכולם מתלחשים ומרחמים עלי. אז עשיתי את מה שהייתי צריכה: בזה הצחקתי את הכיתה במהלך הטקס. המורה יעל נזפה בי בפני כולם ואמרה: 'רווקא אתה, שאבך נפל במלחמת השחרור, מתנהג ככה'. ברחתי הביתה בריצה נעלם וכועס ואז וסבתא התגלתה במלוא גודלתה ואמרה: 'אז מה הבעיה, אתה צריך להיות גאה'. מאז הסתדרתי. לי הרברים בראש: יש לי אבא חורג שאוהב אותי ואני אוהב אותו, אבל זה בסדר להיגרש גאוה בכל הנוגע לאבא יעקב. לפני כ-15 שנה בפגישת מחזור ניגש שה אלי יעל ואמרה לי שאו היתה מורה צעירה ולא הבנתי, והיום היא מכינה מדוע התנהגתי כך בטקס".

איך אתה מסביר את קשר השתיקה ששרר אז סביב נושא כל כך באוב?

"חצי מהכיתה שלי היו בנים לניצולי שואה, היישוב היה אז קטן, כך שהמונח אנשים היו בקרבה ראשונה לחללי מלחמות. כל אחד היה עוסק בצרה שלו".

איזו השפעה היתה להיותך יתום מלחמה על מהלך חיידך?

"אני חושב שהעובדה שכבר 35 שנה אני עובד ביטחון קשורה לכך. נכון שנקלעתי למקצוע באקראי, אבל יכולתי לעסוק באינספור דברים אחרים (אבי הוא עובד בכיר בתעשייה האווירית - ל"ש). אורח החיים של סבא כלל עבודה ביום כלול, בפרדסים, בלילות התגנב להגנה, אני, שעור בד בתעשייה האווירית, מפעל שמייצר מערכות נשק להגנה על המדינה, ראיתי את עצמי עושה בעצם את אותו דבר, כך גם אחי אביחי שנקרא בעצם על שמו, וגם הוא עובד בתעשייה האווירית. כילד כל הזמן חשבתי איך סבא ברח מהשבי, איך היו נראים החיים בגן יבנה לו לא היה נופל, זה הטריד אותי שעות. כל פעם שהייתי עושה משהו לא בסדר הייתי מנהל איתו דו שיח דמיוני כי ידעתי שאני מאכזב אותו. גם היום אני מנהל איתו דו שיח דמיוני, כשאני עובד בפרדסים בגן יבנה, במפעל אל"א שבאשרוד, בכור בשורק, אני 'מסביר' לו שזה לא היה לשווא. את יודעת כמה שיחות היו לי איתו כשבתעשייה האווירית הטסנו את הלבוא? כל הישג של המדינה, כל מחלף, כל גורד שחקים, כל הישג טכנולוגי, אני נזכר בו וכאילו אומר לו שהכל גם בזכותו".

בחודש שבט תש"ח יצא סבא במסגרת

כוח של ההגנה לפעולת השמדה של בית אריזה וטוש בפרדס שאמור היה לשמש מקום מסתור לפורעים ערבים. מכיוון שלא רצו לבזבז חומר נפץ יקר וניקו לחומרי הגלם של בית האריזה פירקו את המבנה במו ידיהם. המרינה קרס על סבא והרגו, הוא היה בן 39 במותו

צילומים: חן גלילי

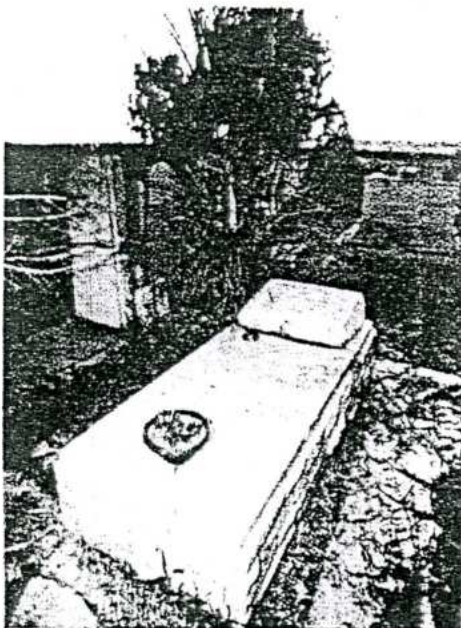
האנדרטה המשותפת

גיבור נשכח

אנו מבוססים את דרכנו בשבילי נוץ אל בית העלמין הישן שבו טמון לקובסקי. המקום נראה מעט שכוח אל, אבל אולי זה סוד קסמו. זו השנה העשירית שבה גשתתף בטקס ערב יום הזיכרון המרגש של גן יבנה. על קיומו של הטקס למדנו רק כשהוקמה המצבה החדשה בכיכר המושבה, אז התברר לנו שלא יורעים שם על לקובסקי וששמו נפקד מרשימת הנופדים. רווקא הוא, החלל היחיד שנפל על הגנת המקום.

העוול תוקן אמנם אבל אם יורשה לי לפנות בחוסר צניעות אל ראש המועצה משה אלקסלסי, מעטים הם הגיבורים שמצמיח יישוב, מעטים עוד פחות הם אלו שלא רק סייעו בהקמת המושבה אלא גם הקריבו את חייהם למענה.

מי שמכיר את גן יבנה מודע ודאי לקיומו של רחוב השניים. מרוב ברחוב הקרוי על שם שני תושבי גן יבנה שנסעו לתל אביב בענייני החיגה, ובדרכם כדור אחר שגורה על ידי ערבי פילח את שניהם. השניים היו מפקד ההגנה האווירי וסגנו - סיפור יוצא רופן ללא ספק אבל אולי, ביישוב המתפתח בצעדי ענק, יימצא רחוב קטן שיישא את שמו של הגיבור שלנו, ויספר את סיפורו של האיש שנפל פעמיים ■

הקבר בגן יבנה

ביום 29 בא' 04, הוחלט במליאת מועצת גן יבנה בראשותו של ראש המועצה, מר דרור אה לקרא לחורשת האורנים שבפינת הרחובות הנשיא והעצמאות ע"ש יעקב לקובסקי ז"ל.

מדינת ישראל
בשרד הביטחון

חזרה לדף מצג

סיפורי חייהם

לקובסקי, יעקב

בן ליבע ודוד. נולד ביום א' בטבת תרס"ט (25.12.1908), בעיירה וילקובישי שבליטא. בן למשפחה משכילה ורחבה, שמנתה 7 אחים ואחיות. אחד מאחיו שימש כרקטור באוניברסיטה של קובנה. יעקב סיים את לימודיו בגימנסיה העברית ולקראת עלייתו ארצה עבר במסגרת תנועת ה"עבודה" המקומית הכשרה לעבודות חקלאיות.

בשנת 1935 עלה ארצה. ביום עלותו העניק לו חברו מזכרת, תמונה משותפת לו ולחבריו להכשרה, וכתב מאחוריה בעברית באותיות קידוש לבנה: "לחבר יקר יעקב! ליום עלותך לארץ, ליום כלות תקופה והתחלת חדשה בחייך מאחל לך חיים בריאים, ירוחם. אל תשכח להתעמל בשעות הפנאי".

יעקב עלה ארצה הצטרף למושבה גן יבנה והיה מראשוני מתיישביה. ביתו היה הקיצוני שבמושבה, מכיוון דרום מזרח, ולכן הוקם בחצרו אחד ממגדלי השמירה אשר הגנו על הישוב. לפרנסתו עבד בפרדסי הסביבה ובמקביל לעבודתו הצטרף ל"משטרת הגפירים" ונמנה על כוחות "השוטרים המושבעים" שהיו רשאים לשאת נשק בסמכות המנדט הבריטי, זאת במטרה להגן על תושבי הישוב, אשר היו מוקפים כפרים ערביים עוינים שתושביהם התנכלו להם חדשות לבקרים. בהמשך התנדב יעקב והיה פעיל בצורה מחתרית גם בארגון ה"הגנה" שבגן יבנה ונטל חלק בכל פעולותיו שבאיזור המושבה.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה החלו להגיע לארץ הידיעות אודות האיום על יהדות אירופה ועל זוועות השואה. כמי שהותיר את הוריו ושאר בני משפחתו בליטא, ראה יעקב צורך להיחלץ ולסייע ככל שביכולתו גם ליהדות אירופה, והחליט להתנדב למסגרת היחידה שאיפשרה זאת ליהודי ארץ ישראל, והיא "חיל החפרים" בצבא הבריטי אשר הוקם בארץ למטרה זו.

בשנת 1941, עזב יעקב את ביתו שבגן יבנה, התגייס ולחם במסגרת "חיל החפרים" במדבר המערבי ולאחר מכן ביוון. בעקבות התקדמות הצבא הנאצי וניצחונותיו על הצבא הבריטי ולאחר תלאות הנסיגה, נפל בשבי הנאצי בתאריך 29.4.1942, בעיר קלמטה שביוון, יחד עם עוד 1,350 לוחמים ארץ ישראלים. יעקב הועבר עם חבריו לשבי בדרכים עקלקלות ונדד בין מחנות שביים שונים, עד שהגיע לשלזיה שבגרמניה, שם הועסק בעבודות פרך במכרות פחם. בתנאים איומים, סבל יעקב עם חבריו חרפת רעב ועינויים קשים, והיה עד להירצחם של רבים מחבריו לנשק ע"י הנאצים, ביניהם חבר קרוב במיוחד שנרצח עקב ניסיונו להשיג תפוח אדמה למאכל.

כעבור למעלה משנתיים של סבל ועינויים הצליח יעקב להימלט מהשבי יחד עם חברו לנשק, אברהם פירסט. אברהם נתפס והוחזר לשבי אולם יעקב הצליח להימלט מאדמת גרמניה הנאצית, תוך חירוף נפש. שליטתו בשפה הגרמנית מימי לימודיו בגימנסיה וחזותו החיצונית: עיניו הכחולות, גוון עורו ושעריו הבהיר סייעו לו בבריחתו. בעזרת מפה קטנה של אירופה, בקנה מידה של 1 לעשרה מיליון אשר השיג, ניווט את דרכו בחציית הקוויים, והצליח לשוב ארצה בדרכים עקלקלות.

יעקב חזר לגן יבנה, שיקם את ביתו, תיכנן ובנה במו ידיו לול ו"בית אימון" לאפרוחים והמשיך לעבוד לפרנסתו גם בפרדסי האזור. במקביל לעבודתו חזר והתנדב לארגון ה"הגנה" ונטל חלק בכל פעולותיו להגנת המושבה ודרום הארץ, הברחת נשק ו"הסלקתו" לשימוש הגנת הישוב, העלאתם

והברחתם של מעפילים מחופי אשדוד, הטמעתם בקרב תושבי הארץ ועוד. בין היתר, הצליח להבריח מתוך המחנה הבריטי "חצור", הסמוך לגן יבנה, ולהעביר לשימוש ה"הגנה", את מכונת היריה הראשונה ששימשה את הארגון באזור.

בשנת 1946 נשא לאישה את בלהה לבית הרשוביץ שסייעה אף היא לפעולות ה"הגנה" באזור, הן בתפקידה כחובשת והן בהברחת מעפילים והטמעתם בקרב תושבי הסביבה. פעילותה זו נעשתה גם כשהייתה בחודשי הריון מתקדמים. כשכרעה ללדת, היה יעקב עסוק כרגיל, בפעילותו ב"הגנה", וגיסו (בעלה של הינדה אחותו), אברהם ("אברשה") קרסין, שהזדמן באקראי לאזור, פינה אותה לבית היולדות ברחובות, שם נולד בנו דוד, הקרוי על שם אביו של יעקב.

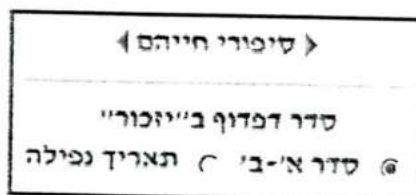
יעקב היה קנאי מאוד לעבודה עברית. מידי יום עברו ליד ביתו רוכלים ערביים עם עגלות עמוסות ירקות ופירות משובחים וזולים, אולם הוא ויתר על הנוחיות והחיסכון, הקפיד לרכוש אך ורק סחורה עברית, ודרש גם מרעייתו ומחבריו לנהוג כך.

כאשר חזר בערבים הביתה עייף מעבודתו, נהג לשמש כ"מתורגמן האזורי", ולכתוב עבור כל תושבי המושבה מכתבים בשפות שונות, אשר את ידיעתן רכש בלימודיו בגימנסיה (עברית, רוסית, ליטאית, גרמנית ויידיש) ובמסגרת שירותו בצבא הבריטי ובשבי (אנגלית ועוד).

בחדש שבט תשי"ח הגיעו למפקדת ה"הגנה" ידיעות מודיעיניות אודות הכנות של כנופיית פורעים ערבים להתנכל שוב לתושבי גן יבנה. ביום שישי, י"ט בשבט תשי"ח (30.1.1948), יצא יעקב במסגרת כוח של ה"הגנה" לפעולת השמדת בית אריזה נטוש בתוך פרדס ("זינגר") שבקרבת המושבה, אשר היה אמור לשמש מקום מסתור לפורעים. כיוון שהיה מחסור בחומרי נפץ ובציוד מכני, ומאחר ובי"הגנה" נזקקו לחומרי הגלם של בית האריזה למטרות בניית ביצורים, ניתנה הפקודה לפרק את המבנה באופן ידני. המבנה קרס על יעקב והרגו. שאר משתתפי הפעולה ניצלו, למעט אחד מהם שאיבד את רגלו. בן שלושים-ותשע היה יעקב בנפלו. הוא נטמן בבית העלמין הישן בגן יבנה. הניח אחריו אישה - בלהה ובן בן 5 חודשים - דוד.

ביום 29 באוגוסט 2004, החליטה מועצת גן יבנה לקרוא לחורשת האורנים שבקן הרחובות "הנשיא" ו"העצמאות", אשר אינם מרוחקים מהבית בו התגורר, על שמו של יעקב. החרשה נחנכה במעמד בני משפחתו של יעקב ביום הזיכרון לחללי צה"ל ערב יום העצמאות ה-57 למדינת ישראל ה-11.5.2005

(דף זה הוא חלק ממפעל ההנצחה הממלכתי "יזכור", שנערך ע"י משרד הביטחון)

חזרה לדף מצג | תוכן העניינים

בקשה מיוחדת

כל מי שהכיר את יעקב לקובסקי ז"ל ובמיוחד מתקופת השבי ביוון ויכול להוסיף מידע

כלשהו נוסף אודותיו, מתבקש ליצור קשר עם המשפחה,

טלפונים: 03-6476864, 03-6479270 ויבוא על הברכה.

בתודה מראש

משפחת (לקובסקי) שביט

174019

יעקב לקובסקי
בן ליבע ודוד
נולד בליסא עלה בתוצ"ד
נפל בעת פילוי תפקידו
י"ע בשבט תש"ח
בן 39 בנפלו תנצב"ה

צילומים: חן גלילי

האנדרטה המשותפת

הקבר בגן יבנה

בגן יבנה ממתינים לבקשה בכתב

פניתי אל דוברת מועצת גן יבנה מרסל הדר בשאלת הנצחתו של סבי והאפשרות לקרוא רחוב על שמו. הדר השיבה באדיבות כי הנוהל המקובל במקרים של קביעת שמות רחובות הוא התכניסות ועדת שמות בעקבות יוזמה פנימית במועצה או בעקבות פנייה אישית. הוועדה בוחרת את ההמלצות ושולחת רשימת שמות לאישורו של משרד הפנים.

בהתייחסות אישית לסבי טענה הדר כי לראכונה מתמורדת המועצה עם הנצחתם של 23 חללים ואין ביכולתם לנהוג במדיניות מפלה, אבל היא ממליצה למשפחה להפנות בקשה בכתב אל המועצה ואל ועדת השמות ולפרט את נימוקיו. הסברתי להדר כי המקרה של סבי שונה משאר החללים (מבלי חלילה לפגוע בכבודם) משום שסבא נמנה עם מקימי היישוב וההיסטוריה שלו שורה בהיסטוריה של גן יבנה וכמו כן מדובר בחלל היחיד שנפל בהגנה על היישוב.

גיבור נשכח

אנו מבוססים את דרכנו בשבילי בוץ אל בית העלמין הישן שבו טמון לקובסקי. המקום נראה מעט שכוח אל, אבל אולי זה סוד קסמו. זו השנה העשירית שבה נשתתף בטקס ערב יום הזיכרון המרגש של גן יבנה. על קיומו של הטקס למדנו רק כשהוקמה המצבה החדשה בכיכר המושבה, אז התברר לנו שלא יודעים שם על לקובסקי וששמו נפקד מרשימת הגופים. דווקא הוא, החלל היחיד שנפל על הגנת המקום.

העוול תוקן אמנם אבל אם יורשה לי לפנות בחוסר צניעות אל ראש המועצה משה אלקסלסי, מעטים הם הגיבורים שמצמיח יישוב, מעטים עוד פחות הם אלו שלא רק סייעו בהקמת המושבה אלא גם הקריבו את חייהם למענה.

מי שמכיר את גן יבנה מודע ודאי לקיומו של רחוב השניים. מדובר ברחוב הקרוי על שם שני תושבי גן יבנה שנסעו לתל אביב בענייני ההגנה, ובדרכם כרוך אחד שנורה על ידי ערבי פילח את שניהם. השניים היו מפקד ההגנה האזורי וסגנו – סיפור יוצא דופן ללא ספק אבל אולי, ביישוב המתפתח בצעדי ענק, יימצא רחוב קטן שיישא את שמו של הגיבור שלנו, ויספר את סיפורו של האיש שנפל פעמיים ■

בחדש שבת תש"ח יצא סבא במסגרת

כוח של ההגנה לפעולת השמדה של בית אריזה נטוש בפרדס שאמור היה לשמש מקום מסתור לפורעים ערבים. מכיוון שלא רצו לבזבז חומר נפץ יקר ונוזקו לחומרי הגלם של בית האריזה פירקו את המבנה במו ידיהם. המבנה קרס על סבא והרגו, הוא היה בן 39 במותו

"אני חושב שהעובדה שכבר 35 שנה אני עובד ביטחון קשורה לכך. נכון שנקלעתי למקצוע באקראי, אבל יכולתי לעסוק באינספור דברים אחרים (אבי הוא עובד בכיר בתעשייה האווירית – ל"ש). אורח החיים של סבא כלל עבודה ביום כלול, בפרדסים, כלילות התנדב להגנה. אני, שערב בתעשייה האווירית, מפעל שמייצר מערכות נשק להגנה על המדינה, ראיתי את עצמי עושה בעצם את אותו דבר, כך גם אחי אביחי שנקרא בעצם על שמו, וגם הוא עובד בתעשייה האווירית. כילד כל הזמן חשבתי איך סבא ברח מהשבי, איך היו נראים החיים בגן יבנה לו לא היה נופל, זה הסיריד אותי שעות. כל פעם שהייתי עושה משהו לא בסדר הייתי מנהל איתו דו שיח דמיוני כי ידעתי שאני מאכזב אותו. גם היום אני מנהל איתו דו שיח דמיוני, כשאני עובד בפרדסים בגן יבנה, במפעל אל"א שבאשדוד, בכור בשורק, אני 'מסביר' לו שזה לא היה לשווא. את יודעת כמה שיחות היו לי איתו כשבתעשייה האווירית התסנו את הלבאי? כל הישג של המדינה, כל מחלף, כל גורד שחקים, כל הישג טכנולוגי, אני נזכר בו וכאילו אומר לו שהכל גם בזכותו."